

Голові разової спеціалізованої вченої ради в НТУ «Дніпровська політехніка»,
доктору наук з державного управління,
професору **Липовській Н. А.**

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора,
Куца Юрія Олексійовича на дисертацію Борисенка Владислава Юрійовича
«Забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні»,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне
управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління
та адміністрування»

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Військова агресія росії проти України актуалізує проблеми наукового пошуку та практичного напрацювання дієвих політико-управлінських технологій, спрямованих на забезпечення інтересів людини, територіальної громади і держави. Отже, в сучасних українських реаліях, з огляду на період правового режиму воєнного стану, механізми посилення стійкості і міцності українського суспільства повинні базуватися на відведенні ключової ролі територіальній громаді в цьому процесі. Така ситуація вимагає фокусувати увагу на забезпеченні стійкості територіальних громад, на забезпеченні їхньої спроможності шляхом застосування відповідних політико-управлінських технологій. Одним із ключових пріоритетних механізмів забезпечення спроможності є здатність громад самостійно або через органи місцевого самоврядування гарантувати стабільний і якісний рівень надання публічних послуг. Тому, перед науковцями, що здійснюють дослідження в галузі публічного управління та адміністрування стоїть, зокрема, і завдання обґрунтування комплексу концептуальних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення стійкості й подальшого розвитку (резильєнтності) сільської територіальної громади в Україні, що й обумовлює актуальність дисертаційного дослідження В. Ю. Борисенка, постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічної цілі 1 «Забезпечення ефективного планування регіонального розвитку» та стратегічної цілі 2 «Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад» напряму 16 «Регіональний розвиток» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а також стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт кафедри державного управління і місцевого самоврядування «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (2022-2024 рр., номер державної реєстрації 0122U002375); «Цифрова трансформація публічного управління» (2022-2024 рр., № державної реєстрації 0122U002236); «Інноваційні інструменти публічного управління процесами забезпечення національної стійкості на рівні територій і громад в умовах долання гібридних загроз» (2025-2027 рр., № державної реєстрації 0125U00182025). Внесок автора полягає в дослідженні наукових підходів, усталених практик та настанов міжнародних організацій щодо забезпечення резильєнтності територіальних громад, зокрема сільських, моделюванні процесів забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні, а також розробленні відповідних практичних рекомендацій органам публічного управління.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Аналіз змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій В. Ю. Борисенка дають змогу зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають такому виду досліджень. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– *коректністю визначення об'єкту та предмету дослідження* (с. 28), та професійним вирішенням автором низки завдань, що сприяло реалізації поставленої *мети* дослідження (с. 27), та *адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті*: кожен наступний

розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Обравши об'єктом дослідження суспільні відносини, що виникають під час публічного управління процесами забезпечення стійкості, резильєнтності та керованого розвитку територій і громад (с. 28), автор досить ґрунтовно здійснює комплексний аналіз теоретичного підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення стійкості та резильєнтності територіальних громад (с. 34-49), а також методологічні засади та кращі забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Європейському Союзі (с. 50-62). Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження (с. 28) і обраними методами дослідження (с. 28-29). Це дозволило здобувачу сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які покладено в основу її дослідження;

– використанням *широкої джерельної бази* за темою дисертації і *достатнім масивом аналітичних даних*: список використаної літератури налічує 216 найменувань, з яких 115 джерел – іноземними мовами (с. 191-218); дослідження базується на працях закордонних і вітчизняних науковців, які присвячено різним аспектам забезпечення стійкості та резильєнтності, зокрема, сільських територіальних громад; позитивним вважаємо також те, що автором використано документи міжнародних організацій, зокрема, Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD); Європейської комісії (European Commission) та її Об'єднаного дослідного центру (JRC); Програми розвитку ООН (UNDP), які забезпечують методичний супровід відповідних процесів;

– обранням *методів дослідження*, які дозволили, зокрема: відібрати наукові наукову інформацію за темою дисертації (аналітичний метод); дослідити основні етапи розвитку підходів до забезпечення стійкості та сталого розвитку територій і громад (методи аналогії, абстрагування, узагальнення); дослідити особливості і розробити концептуальні положення щодо вдосконалення процесів забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні (метод узагальнення); здійснити дослідження та виявити ключові аспекти феномену резильєнтності територіальних громади в Україні під час повномасштабного вторгнення РФ із використанням даних, які отримані у межах реалізації кількох

міжнародних проєктів технічної допомоги (метод експертної оцінки); розробити концептуальну модель забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади та модель забезпечення резильєнтності територіальної громади на основі міжнародних стандартів в умовах воєнного стану (метод моделювання);

– достатньою кількістю напрямів *апробації отриманих результатів* на 10 науково-комунікативних заходах.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Розроблені та обґрунтовані автором положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані органами публічного управління задля удосконалення процесів забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні через застосування апробованих методів і кращих європейських та світових практик, а також, на нашу думку, в навчальному процесі з підготовки за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та програмами короткотермінового підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також представників інститутів громадянського суспільства.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також наявність новизни їх наукового доробку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання – обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення у контексті формування систем публічного управління, спроможних протистояти викликам воєнного часу та гібридним загрозам, сприяти

повоєнному відновленню та забезпеченню керованого розвитку територій і громад.

Основні результати, що мають елементи наукової новизни, полягають, зокрема, у такому: автором дисертації *уперше* сформовано обґрунтовано комплекс наукових підходів, моделей і рекомендацій щодо їх практичного впровадження, застосування яких у системному поєднанні дозволяє органу місцевого самоврядування сільської територіальної громади у взаємодії зі стейкхолдерами місцевого розвитку та іншими суб'єктами системи національної стійкості забезпечувати резильєнтність на місцевому рівні, у наслідок чого підвищується спроможність територіальної громади протистояти зовнішнім загрозам, зберігаючи власну «ідентичність» та систему цінностей, відновлюватися після шоків, безупинно реалізовувати процеси надання базових публічних послуг, сприяти реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку відповідної території.

В. Ю. Борисенком *удосконалено* понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, а саме: сформульовано авторське (уточнене) визначення поняття «резильєнтність територіальної громади» як соціоекономічної системи базового рівня – здатність поглинати руйнівні впливи / травматичні події / шоки, зберігаючи структуру, ідентичність та спроможність реалізовувати основні функції та подальший керований розвиток задля життєзбереження й забезпечення благополуччя жителів громади (с. 44-47).

Автором дисертації також *удосконалено* підхід до оцінювання зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності на основі моделі, яка передбачає чотири рівні (ситуативний / Ad Hoc; початковий / Emerging; розширений / Enhanced; інтегрований / Integrated), через визначення структури моделі за критеріями, що відповідають чотирьом чинникам спроможності до забезпечення резильєнтності (знання; невизначеності; взаємозалежність; легітимність); оцінювання у просторі вимірів «готовність–надійність–адаптивність»; формування комплексу підкритеріїв моделі на основі характерних ознак територіальної громади (населення; територія; муніципальне управління та врядування; фінансові та інші ресурси; захищеність інфраструктури; надання публічних послуг; довіра) (с. 154-161).

Дістали подальшого розвитку, зокрема: науковий підхід до забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади на основі концептуальної моделі, яка поєднує контур національного рівня та локальний контур (с. 100-107, рис. 2.1); концептуальні положення щодо моделювання процесів забезпечення резильєнтності територіальної громади на основі міжнародних стандартів в умовах воєнного стану (с. 110-115, рис. 2.2); методичні підходи до формування моделі знань у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад: структура, зміст та наповнення доменів розвитку професійної компетентності для поступового сходження за рівнями зрілості органу місцевого самоврядування у сфері резильєнтності територіальної громади (с. 165-172, табл. 3.9).

Вивчення в комплексі ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірності і новизни дозволяють зробити висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з них 190 – основний текст. У роботі представлено 18 таблиць, 11 рисунків, 2 додатки, список використаних джерел становить 216 найменувань.

Розділ 1 («Методологічні основи забезпечення резильєнтності територіальної громади») присвячено здійсненню комплексного аналізу теоретичного підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення стійкості та резильєнтності територіальних громад (с. 34-49), вивченню методологічних засад та кращих європейських практик забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Європейському Союзі (с. 50-62), досліджено сучасний стан забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні (с. 63-75). Зокрема, схарактеризовано фінансову спроможність територіальних громад як один із ключових чинників забезпечення її резильєнтності (с. 68-71, рис. 1.4 та 1.5)

та потенціал платформи для розвитку стійкості та резильєнтності громад в Україні – Ukrainian Resilience Week, та платформи «Стійка Україна» (с. 71-73).

У розділі 2 («Концептуальні засади формування системи забезпечення стійкості територіальних громад в Україні») автором представлено результати обґрунтування й розроблення концептуальної моделі забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади (с. 97-108); досліджено потенціал упровадження вимог і настанов міжнародних стандартів ISO у сфері забезпечення резильєнтності та сталого розвитку територій і громад (с. 108-117); вивчено аспекти забезпечення цифрової резильєнтності територіальних громад в Україні в умовах війни (с. 118-127). Зокрема, автором: обґрунтовано концептуальну модель забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні (с. 100-105, рис. 2.1); виокремлено сім ключових аспектів комплексу стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) та рамкових моделей Міжнародного консорціуму задля організаційної резильєнтності (ICOR), які мають бути враховані під час моделювання процесів забезпечення резильєнтності територіальної громади із подальшою візуалізацією відповідної моделі (с. 109-115, рис. 2.2); за результатами аналізування звітів провідних міжнародних організацій постковідного періоду (OECD; European Commission / JRC; UNDP) уточнено поняття «цифрова стійкість», яке трактується як здатність систем, громад і територій поглинати шоки (пандемії, війни, кібератаки), швидко відновлюватися та адаптуватися, зберігаючи основні функції завдяки цифровим технологіям (доступ до інтернету, е-послуги, дані, навички), а також визначено ключові відмінності (структурні бар'єри) територіальних громад сільських територій для забезпечення цифрової стійкості спільні для країн OECD та ЄС, а також особливості для України в часи війни (с. 120-124, табл. 2.2).

У розділі 3 («Методико-технологічне забезпечення процесів системи резильєнтності сільської територіальної громади в Україні») подано результати виконання наукових завдань дисертаційного дослідження щодо обґрунтування механізму міжсекторної взаємодії на основі моделі резильєнтності громади (с. 142-148), визначення підходів до оцінювання

зрілості систем забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Україні (с. 149-161), а також розроблення рекомендацій щодо формування професійної компетентності стейкхолдерів забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні (с. 162-172). Обґрунтованою вважаємо, зокрема, думку дисертанта, щодо визначення механізму міжсекторної взаємодії у сфері забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні через визначення й опис: результатних (Output), процесних (Process) і структурних (Input) елементів; їх внеску у забезпечення резильєнтності територіальної громади; релевантних інструментів забезпечення результативності процесів публічного управління та керованого місцевого розвитку (с. 144-146, табл. 3.1), а також пропозицій щодо структури, змісту та наповнення доменів розвитку професійної компетентності для поступового сходження за рівнями зрілості органу місцевого самоврядування у сфері резильєнтності територіальної громади для груп стейкхолдерів та за напрямками (с. 165-172, табл. 3.9).

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковані у 14 наукових працях, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України (3 – у співавторстві), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (5 – у співавторстві).

Участь у значній чисельності науково-комунікативних заходів свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Суттєву науково-практичну значимість мають розроблені автором пропозиції щодо удосконалення підходу до оцінювання зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності (с. 154-161) та подальшого розвитку наукового підходу до забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади на основі концептуальної моделі, яка поєднує контур національного рівня та локальний контур, що процесно пов'язує комплекс адаптивних можливостей з вимірами інституційної стійкості через розроблення стратегії готовності до наднормативних подій (с. 100-107).

Практичну значущість результатів дослідження підтверджено: КП «Інститут розвитку міста Кривий Ріг» (довідка про впровадження від 26.03.2026 № 349), Навчально-науковим інститутом державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (довідка про впровадження від 25.02.2026 № 12-22/04) (с. 220-221, Додаток А).

Сукупно отримані В. Ю. Борисенком теоретичні та практичні результати дають змогу підвищити спроможність органів публічного управління щодо забезпечення стійкості та подальшого збалансованого розвитку територій і громад через реалізацію процесів керованого розвитку на регіональному та місцевому рівні в Україні на основі реалізації комплексу наукових підходів і відповідного методико-технологічного забезпечення, що актуалізує значення роботи для суспільства.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць автора, а також аналізу наданого здобувачем звіту щодо перевірки тексту рукопису сервісом «StrikePlagiarism», порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використані здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно подане до захисту дисертаційне дослідження, слід вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції.

1. Відзначаючи, що сильною стороною роботи є використання настанов Європейського Союзу щодо забезпечення резильєнтності сільських територій як складової методологічного підґрунтя дослідження, зокрема, відповідних ключових принципів (табл. 1.5, стор. 57), маємо зазначити, що положення щодо застосування інтегративного підходу ЄС до забезпечення резилієнтності, який поєднує екологічну, соціальну та економічну складові не знайшли, на нашу думку, належного подальшого «розгортання» у пропозиціях дисертанта.

2. Представлена у пп. 2.1 дисертації на рис. 2.1 концептуальна модель забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні, потребує, на наш погляд, подальшої декомпозиції, як у частині зовнішніх впливів безпекового і ресурсного характеру (як на це зауважує автор на стор. 102), так і в аспектах: формування стійкої колективної ідентичності в громадах; інтегрування зеленої та цифрової трансформацій; реалізації моніторингу та оцінювання; підтримання індивідуальної психологічної резильєнтності жителів та представників інших стейкхолдерів.

3. У розділі 2 (пп. 2.2, с. 110-115) під час моделювання процесів забезпечення резильєнтності територіальної громади на основі міжнародних стандартів автор спирається на розроблений Міжнародним консорціумом задля організаційної резильєнтності (International Consortium for Organizational Resilience, ICOR) комплекс рамкових моделей резильєнтності (Resilience Frameworks). Потребує пояснення, якою мірою вітчизняні органи публічного управління можуть використовувати цей інструментарій.

4. На наш погляд, презентований автором у пп. 3.2 дисертації підхід до оцінювання зрілості територіальної громади за чотирма рівнями концептуальному рівні представлений належним чином, але для його практичного впровадження на рівні територіальної громади потрібно розроблення відповідної методики, яка б містила додаткові до поданої в табл. 3.5 матриці за критеріями, що відповідають чотирьом визначеним дисертантом чинникам спроможності до забезпечення резильєнтності, трьом вимірам «готовність–надійність–адаптивність» у поєднанні та з комплексом підкритеріїв моделі на основі характерних ознак територіальної громади. Сам процес оцінювання, на нашу думку, має бути запропонований громадам вже у вигляді внесення даних і візуалізації у форматі дашборду на одній з цифрових платформ. Це може стати напрямом подальших досліджень і практичних упроваджень автора.

На загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В. Ю. Борисенка подані вище зауваження суттєво не впливають, додатково характеризуючи значну складність і перспективність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Таким чином, за результатами вивчення тексту роботи і публікацій Борисенка В. Ю. можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації «Забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні», відповідають вимогам до такого виду досліджень, а подана дисертаційна робота є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості висновків та рекомендацій, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація В. Ю. Борисенка відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» й спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор, Борисенко Владислав Юрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління та державної служби ННІ
«Інститут державного управління»
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Юрій КУЦ

